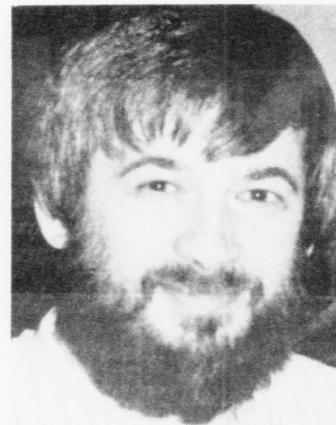

Skúlin og vit

Skulu vit uppfylla endamálsgrein fólkaskúlans, mugu vit skipa skúlaarbeiðið soleiðis, at heildarmenning barnsins fær betri sðmdir enn veruleikin ofta er í dag. Tað er meira ein spurningur um hugburð hjá foreldrum og lærarum, ja í samfelagnum øllum, enn tað er ein spurningur um pengar, løn og undirvísingartilfar skrivar Thorben Johannesen, deildarleiðari á Lands-skúlafyrisitingini m.a. í sjónarmiðnum í dag.

sjónarmið

hvat skal gerast, skipanin: hvussu skal tað gerast, útiningin: at gera tað, og eftirmeting: hvat er tað vert, hvat nytta ella dugur er í ti.

Í einum einfaldum samfelagi, ella tá ið tú gert eitt arbeiði fyri teg sjálvan heima við hús, ræður tú vanliga yvir øllum hesum 4 þortum og fullførir teir sjálvur, men í idnaðarsamfelagnum eru hesir 4 partarnir býttir út á 4 ymiskar persónar, stovnar ella samfelagsbólkar: Nevndin fyri virkið ella stjórin gera av, hvat skal gerast; arbeiðsformenn gera av, hvussu tað skal leggjast til rættis (møguliga í samráð við stjóra ella arbeiðara); arbeiðarin ger arbeiðið; og kundin, keyparin ella marknaðurin gera av, hvat tað er vert.

Í skúlanum er lagið tað sama: lesiætlanin ger av, hvat skal gerast; lærarin skipar arbeiðið og ger uppgávur til næmingin; næmingurin útinnir arbeiðið og lærarin ella próvdómarin gera av, hvat tað er vert.

Henda sundurtægingin av arbeiðshugtakinum er við til at gera samfelagið ódemokratiskt, ósamanhangandi og ósolidariskt, men hevur ávisar fyrimunir, tá ið ræður um framleiðslunøgd og framleiðsluskjótleika. Í skúlanum, har barnið skal læra at fata samanhangin í tilveruni og samfelagnum, er hetta sundurbýtið beinleiðis skaðiligt. Tað fremur í nógvum førum skjótari innlæring av ávisum avmarkaðum kunneikanøgnum, men heildarfatanin og -kenslan eru ikki til staðar, og tí hvørur arbeiðshættur. Í idnaðararbeiði verður arbeiðshættur, kompenseraður við løn/pening, men lønin fyri skúlaarbeiði er so ótøkilig, at børnini hava ilt við at siggja hana.

Ti munnu einastu ráðini til tess at uppfylla alla endamálsgrein fólkaskúlans, bæði kunneika-partin og hugburðs-partin, vera, at skipa skúlaarbeiðið soleiðis, at heildarmenning barnsins fær betri sðmdir enn veruleikin ofta er í dag. Tað er meira ein spurningur um hugburð hjá foreldrum og lærarum, ja í samfelagnum øllum, enn tað er ein spurningur um pengar, løn og undirvísingartilfar.

Eg sleppi kortini ikki frá einum ivasurningi, sum melur mær í heysinum: Munnu øll í veruleikanum ynskja at menna hugburðin á hesum øki? Munnu øll — og harvið allir politikarar — av hjarta ynskja sær eina tjóð, sum sýnir hugflog, livir við í, hevur innlit og tekur medábyrgd í samfelagnum?

Thorben Johannesen.

Nú er so mikil ósing um skúlan í summum bløðum, at tað kanska er vonleyst at skriva eina sakliga grein um, hvat endamálið við fólkaskúlanum er. Tað var kanska betri at skriva okkurt um,

— at tað ikki er landsskúlafyrisitingin, men politikararnir og harvið veljararnir, ið hava gjørt av, at skúlaverkið skal spara,

— landsskúlafyrisitingin ikki telur 60 fólk, sum formaður lærarafelagsins sigur frá í bløðunum, men bert 34 (ikkilítt í heilum starvi), harav 19 arbeiða fyri fólkaskúlan. Av hesum 19 eru 6 ráðgevar, sum ikki allir arbeiða fulla tíð, og sum lærarafelagið hevur ynskt sær til tess at veita skúlum og lærarum hjálpu og stuðul,

— at bert 4 skúlar í landinum hava eitt meðalfloktal við yvir 20 næmingum og tí hava ilt við at rationalisera/spara; hinir stóru skúlarnir hava eina meðalfloktstødd frá 13 til 19 næmingar og megu sostatt hava meira enn ein flokk, ið er so litil, at tað ber til at leggja okkurt saman uttan at bróta lagina,

— at vit í okkara landi, sum skal eittast at hava eina kapitalistiska skipan, hava bygt okkum upp eitt vinnulív, sum er so órentabult, at gudarnir seg megu forbarma,

— at tað so kortini er órimiligt, at áleggja fólkaskúlanum so stórar sparingar, tí tað er ikki hann, ið stendur fyri tí mestu ovurnýtsluni í samfelagnum,

— at skúlar ikki eru óproduktiv virki, tí tað eru teir, ið leggja tað kunneika-støðið, sum alt samfelagið, eisini tað sokallaða vinnulívið, skal byggja á, við øðrum orðum: skúlarnir hoyra uppi vinnulívið,

— men at sjálvandi okkurt má vera galið við vitan og kunneika, t.d. rokni-kynstri og metingarferleika, tá ið vit kunnu hava fingið upp í lag at vaðað út í tað óføri, vit nú eru í (ella rættari: tá ið tað hevur borið til hjá nokrum fáum oddamönnum í vinnulívi og politikki at villa eitt heilt fólk út í hetta óførið),

— at við ikki sleppa lættari úr óferinum við at skerja skúlaverkið og sostatt lækka kunneikastøðið hjá fólkinum,

— at kjakið tó fyrst og fremst eigur at

snúgvá seg um dygdina av undirvísing og tænaðstøðina.

Kanska er bjargingin júst at finna í okkara barnaskúlskipan, um hon fæst at virka eftir tí endamálsorðing, sum hevur staðið sum yvirskrift yvir fólkaskúlanum síðani 1979.

Ti har stendur nakað um, at — at skúlin skal geva børnunum kunneika og læra tey at málbera seg bæði í talu, skrift, leiki, list, t.v.s. læra tey at nýta allar menniskjans samskiptishættir,

— at skúlin skal økja hug teirra at læra og hjálpa teimum til at vera gagnlig og sjálvstøðug menniskju í heimi og samfelag,

— at skúlin skal fremja andsfrelsi og tolseimi manna millum og geva børnunum eina kristna og siðalagsliga upplæring,

— at skúlin skal menna barnsins sjálvsálit og álít á teir móguleikarnar, sum eru í mannafelagsskapinum,

— at skúlin skal venja børnini til sjálvstøðuga meting og støðutakan og til at royna teirra hugflog,

— og at skúlin skal fyrireika børnini til at liva við í og vera við til at taka avgerðir undir felags ábyrgd í einum fólkaræðisligum samfelag.

At hugsa sær, hvussu samfelagið og samfelagsstýringin hevði sæð út, um henda endamálsgrein skúlans hevði verið uppfyllt!

Ja, nógv verður gjørt fyri at tann parturin, ið snýr seg um kunneika og fimi verður uppfylltur, og somuleiðis við tí um málbering í talu og skrift, men hvussu við øllum hinum?

Hvussu hevði verið um politikarar okkara og vinnulivsmenn/kvinnur frá barnsbeini av høvdu verið fyrireikað til at »liva við í og vera við til at taka avgerðir undir felags ábyrgd í einum fólkaræðisligum samfelag? Fyri ikki at tala um hatta við hugflogi, andsfrelsi og sjálvstøðugum metingum! Og tá ið politikarar og vinnulivsfólk skulu »veljast« út millum okkum øll og av okkum øllum, so eru hási ferleikarøvn sjálvandi at seta okkum øllum.

Hvussu fæst hesin dreymurin um upplæring/skúla til veruleika? Greiðast er kanska, um vit skoða endamálsgreinina undir tveimum sjónarvinklum, sum kortini ikki í tí dagligu

upplæringini kunnu skiljast sundur. Annar sjónarvinkulin er kunneiki, annar er hugburður. Kunneiki er vitan um teg sjálvan og tann umheim, tú skalt liva og virka í, og kann aftur fastast sum tvínni øki: 1) nokur mentanar-amboð, tú skal duga at brúka, til tess at liva í okkara mentan: lesing og tekstgreining, skrivning, rokning, tekn-ing, myndagreining, teldunýtslu, sangur, fremmandamál, osfrv. 2) innlit í søgulig, landafrøðilig, náttúrufrøðilig, átrúnaðarlig og onnur mentanarlig viðurskipti.

Hesi bæði kunneikaøkini eiga ikki at skiljast sundur, tann besta fatanin og læran fæst, um tú lærir at brúka mentanaramboðini við at brúka tey til at fáa innlit í tey viðurskipti, sum tú eigur at hava innlit í. Men í vanliga skúladegnum verður ofta meira skilt sundur millum kunneikaøkini enn gott er, ofta so mikið nógv, at børnini (og lærararnir sjálvir) hava ilt við at fáa ta heildarfatan av tilveruni, sum er ein fyritreyt fyri at vera virkisfúsir limir í samfelagnum.

Hin sjónarvinkulin, hugburður, kann so sjálvandi ikki koma inn sum eitt evni ella ein lærugrein afturat øllum hinum, tað hevði bara gjørt fløk-una verri og heildarkensluna minni. Men tað er skipanin av dagliga arbeiðinum og dæmurin, arbeiðslagið, hugflogið, virkishugurin og trivnaðurin í gerandisdegnum, sum eru við til at skapa hugburðin. Skal barnið t.d. læra ein hugburð, ið er merktur av andsfrelsi og tolseimi, má tað mæta andsfrelsi og tolseimi í skúlanum. Skal barnið læra at taka avgerðir undir felags ábyrgd í einum fólkaræðisligum samfelag, so má dagliga skúlaarbeiðið verða skipað so, at børnini eru við til at leggja alt til rættis og gera av arbeiðið og arbeiðsgongdina. Soleiðis kundu vit hildið á við at nevna øll tey punkt, sum nevnd eru í endamálsgrein fólkaskúlans, og sum snúgvá seg um hugburð barnsins.

Men henda sundurliðingin av arbeiðsgongdini er eitt mistak, sum ikki bara skúlin ger seg sekan í; tað er sermerkt fyri arbeiðshugtakið í idnaðarsamfelagnum.

Heimsspekingar plaga at lýsa hugtakið »arbeiði« í 4 þortum: Avgerðin: